

rešernovo gledališče v Kranju

GLEDALIŠKI LIST

SEZONA 1950-1951

ŠTEV. 2-3

J. B. MOLIÈRE

IZSILJENA ŽENITEV
LJUBEZEN - ZDRAVNIK

IVAN TAVČAR — OSIP ŠEST
CVETJE V JESENI

PREMIERA DNE 6. JANUARJA 1951

J. B. Molière

IZSILJENA ŽENITEV

Komedija v enem dejanju

Prevedel Josip Vidmar

Režiser: Balbina Battelino - Baranovičeva

Inscenator: inž. Ivan Pengov

Sganarelle	Franc Trefalt
Geronimo	Mirko Cegnar
Dorimena, mlada koketa, Sganarellova nevesta	Marga Filčeva
Alcantor, Dorimenin oče	Adolf Anderle
Alcidas, Dorimenin brat	Jože Pristov
Lycaster, Dorimenin ljubimec	Jože Kovačič
Panrace, filozof aristolelovec	Ivan Fugina
Marfurius, filozof pironovec	Marijan Cigoj
1. ciganka	V. Blanč-Kalanova
2. ciganka	A. Cimermanova

Pozorišče: javen trg

Plesne vložke naštudirala Kristina Piccolijeva.

Pri klavirju Dr. M. Trost in M. Frasova.

Inspicent: Jože Kovačič

PREMIERA DNE 6. JANUARJA 1951

J. B. Molière

LJUBEZEN - ZDRAVNIK

Komedija v treh dejanjih

Prevedel Oton Župančič

Režiser: Balbina Battelino - Baranovičeva

Inscenator: inž. Ivan Pengov

Scagarelle, Lucindin oče	Franc Trefalt
Aminta, soseda	V. Blanč-Kalanova
Lucrecija	Jelka Žagarjeva
Guillaume, preprogar	Adolf Anderle
Josse, zlatar	Lado Štiglic
Lucinda, Sganarellova hči	A. Cimermanova
G. Tomes	Ivan Fugina
G. Des Fonandres	Jože Pristov
G. Macroton	Mirko Cegnar
G. Banya	Mirijan Cigoj
Clitander, Lucindin ljubimec	Jože Kovačič
Notar	Lado Štiglic

Prvo dejanje v Parizu na cesti, drugo in tretje v Sganarellovi hiši.

Plesne vložke naštudirala Kristina Piccolijeva

Pri klavirju Dr. M. Trost in M. Frasova.

Inspicent: Jože Kovačič

Kostume po načrtih Mire Jarčeve izdelala modna salona Jakofčič in Galjot v Kranju.

Ob 32-letnici Cankarjeve smrti . . .*)

Navadile so butare se pleča,
in grenkega se usta so bokala,
podplat je koža čez in čez postala,
ne straši več je trnjevka bodeča.

France Prešeren.

Ko je meril s svojimi drobnimi koraki dolino šentflorjansko, je okušal vso krivico, ki jo je moč okušati v tej naši solzni dolini. Še huje se mu je godilo, kadar je serviral slovenski publikli kako noviteto. Takrat so planili nanj slovenski recenzenti, pa tudi tisti del ljudstva, ki se je grel okoli „Slovenca“ in „Doma in sveta“. Eni so planili nanj pač zato, ker ga niso razumeli ali pa so ga razumeli, pa so ga zato odklanjali, ker ga niso dosegli — prof. Adolf Robida, ki ga je Cankar odklanjaj kot pisatelja; Fran Govekar, ki Cankarju ni segel niži do gleženj, kar je bolelo — drugi zopet zaradi politične prenapetosti ali pa iz osebne užaljenosti.

Najgrše sta zapisana v zgodovini slovenske gledališke kritike Adolf Robida, ki je zapisal šest let po uprizoritvi farse „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ v „Času“ tele surovosti: „Kar loči Cankarja od pisatelja, ki zna le briljantne detajle zbrati v umetniško harmonično celoto, to loči kabaret in variete od serijoznega umetniškega gledališča... Cankar stoji na „Überbrettlu“ (neke vrste varite — V. D.) ne na odru umetnosti, je artist, ne umetnik. Brez cilja, brez koncentracije so njegova dela podobna pisanemu kalejdoskopu... Ni več satira, ampak surovo pljuvanje v obraz vsemu, kar je slovenskega...“

Tako se je Adolf Robida kot recenzent razpisal o komediji „Za narodov blagor“ in farsu „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“. Iste-ga kova je Fran Govekar, če ne še ogabnejši, ko je pisal v decembru 1907. leta svojo literarno kritiko o Cankarjevem „Pohujšanju v dolini šentflorjanski“.

V „Našem listu“, ki ga je izdajal Slatnar v Kamniku, je odložil tole blato: „Dne 21. t. m. smo gledali dramatiziranega Cankarja. Ker Cankar sam na sebi ni prav nič zanimiv človek, je dal lastni dramatizaciji pikantno špekulativen naslov „Pohujšanje v dolini šentflorjanski“ (izdal in založil...) in gledališče je bilo polno. Vsa šentflorjanska dolina je prišla; na dijaškem stojišču jih je par omedlelo. In nastopil je sam Cankar v dveh osebah: Kot Krištof Kobar, umetnik in razbojnik, ter popotnik Peter. Torej dva Cankarja na odru; tretji pa je sedel v intendantski loži. Šentflorjančanje so se čudili in ploskali kakor blazni: Videli so tri Cankarje naenkrat! — Da so neumni je vedel; a da so tako neumni, tega

*) 11. decembra 1950 je preteklo 32 let odkar je umrl v Ljubljani naš največji pisatelj Ivan Cankar. Tej obletnici je posvečen gornji članek, ki bi moral iziti v Gledališkem listu ob priliki druge premiere.

pa vendar ni pričakoval. In odšel je s Krištofom Kobarjem, da napišeta še večje pohujšanje „O domovina, ti si kakor vlačuga, Kdor te psuje in tepe, tega ljubiš!“

Da, dobesedno tako in še več je zapisal iz osebne užaljenosti Fran Govekar, in prav tako tudi, kot sem navedel, Adolf Robida.

Cankar je odgovoril hipno z molkom. Leta 1910, pa je izdal svojo „Belo krizantemo“, ki jo je posvetil — beseda je šla prav od srca — svojim duhovitim recenzentom. V „Beli krizantemi“ prikazuje slovenskega recenzenta na sledeč način:

„Beseda vas razodeva, da niste publikum, temveč slovenski recenzent. Ljudje te sorte namreč ne razlagajo, kakšen da je umetvor, v kakšni in kateri zvezi da je umetniško delo s kulturo naroda in časa, temveč le ugibajo ter izprašujejo, če je umetnik po slaniku dišal ali ne. Kadar doženejo, da je res dišal po slaniku, ugibajo še nadalje, kje da si je tisti slanik kupil ter kako da mu je teknil; navsezadnje zabelijo svojo slaniško modrost še z naukom, kje da naj si umetnik v prihodnje kupuje svoje slanike in kdaj naj jih uživa. Ko je recenzent na tak način opravil svoj posel, si zasučje brke ter je učenjak.“

Cankar ni imel sreče v življenju, po smrti pa se mu ne godi mnogo boljše!

Malo boljše je po smrti prešel naš dr. France Prešeren. Upam, da Cankar ne bo zaradi tega ljubosumen. Tolaži naj se s tem, da so Prešernu obljubili nadvse dostojen spomenik, ki ga izdeluje umetnikova roka in ki naj bi že ob priliki njegove stopetdesetletnice rojstva stal v bližini „škofijske palače“, v kateri je v tistih časih, ko je Prešeren že telesno admiral, kraljeval dekan Dagarin.**

In tudi s tem naj se Cankar tolaži, da je ostalo precej drugih zamisli, ki naj bi služile počastitvi spominu na našega največjega pesnika, le na papirju.

Naj bo že kakorkoli — ali nam da Cankar odvezo ali ne — tole drži: V Kranju je za dvaintrideseto obletnico njegove smrti vladalo po mestu mrtvilo. Nič boljše ni izgledalo v Talijinem hramu, kjer se je zbralo na poziv — določeno ne morem povedati komu je šinila misel v možgane — triindvajset ljudi, ki so se poklonili geniju ob priliki dvaintridesete obletnice smrti...

Ne, sreče Cankar ni imel v življenju, po smrti pa se mu ne godi nič boljše...

* * *

Od žalosti prevzet sem enajstega decembra preždel skoro vso noč v našlonjaču. Misli so blodile, iskale so nekoga, čakale so nočnega gosta, ki se je v jutranjih urah nasmejan pojavil na mojem oknu.

**) Iz članka D. Urbičeve „Razgovor z akademskim kiparjem Frančiškom Smerdujem o bodočem Prešernovem spomeniku v Kranju“, ki je izšel v „Gorenjskem glasu“ dne 8. 2. t. 1. posnemamo, da bo spomenik dr. Franceta Prešerna letos dokončan in verjetno postavljen na malem trgu ob kranjski farni cerkvi. Op. ured.

„Razodeni mi resnico,“ je modroval. „V Blaznikovi pratiki na strani osemindesetih zapisano Slovensko legendo. Lepo se bere... poslušaj besedo!“

„Takrat, ko je Kristus naš Gospod romal po zemlji, da bi si od blizu ogledal človeka grešnika in njegovo nehanje, se je napolil tudi v ubogo našo slovensko deželo. Šel je po cesarski cesti z Vrhniko v Ljubljano in ugledal je moža, ki je sedel na občestnem kantonu ter milo jokal. V neskončnem svojem usmiljenju stopi Kristus k njemu in ga vpraša:

„Kaj ti je hudega, prijatelj? Povej mi!“

Betežnik zmaje z glavo. ne odvrne besede, solze mu lijejo v beli prah.

Milo se nagne k njemu Gospod, tolaži ga z usmiljeno besedo:

„Povej mi, kako ti morem pomoči!“

Ali betežnik zmaje z glavo, odmahne ihtče:

„Meni ne more pomoči nihče, niti sam nebeški Bog ne!“

Slovesno izpregovori Kristus:

„Človek, jaz sem Gospod, tvoj Bog! Razodeni mi svojo boleost!“

Še hujše zaihti betežnik ter se izpove:

„Slovenec sem!“

Ob tej besedi se bridko razjoka Bog sam, ter gre dalje po svojih svetih potih.

„Prijatelj“, je dejal moj jutranji gost, „stopi med brate in sestre in jim povej, da se zavedam, da sem Slovenec. In še to jim povej, da naj se ne hudujejo in ne sramujejo, da naj mi odpustijo greh: Prav takrat, ko sem za Blaznikovo pratiko napisal Slovensko legendo, prav takrat sem napisal tudi svojo politično izpoved Kako sem postal socialist.“

Dne 8. 2. t.l. sta minili sto dve leti odkar je prenehalo biti srce našega največjega pesnika

dr. Franceta Prešerna.

Naše mesto, kjer počivajo pesnikovi posmrtni ostanki, je to obletnico dostojno proslavilo s kulturnim tednom od 2. do 8. febru- arja. Pri tem tednu je sodelovalo tudi naše gledališče, ki je na predvečer obletnice smrti priredilo v gledališču samostojno akade- mijo s trologom Borisa Ziherla „Prešeren mislec in filozof“ in trologom Otona Župančiča „Beseda o Prešernu“. Med obema tro- logoma in v smiselni povezavi s tekstom prvega so člani ansambla recitirali najznačilnejše pesmi velikega pokojnika.

Sindikalna podružnica Prešernovega gledališča vprizori v za- četku marca Pavla Golie pravljico v štirih dejanjih (s petjem, godbo in plesom)

„JURČEK“.

Poleg otrok sodeluje celotni ansambel. Režija: Trefalt—Cigoj.

Ivan Tavčar — Osip Šest

CVETJE V JESENI

Dramatizirana novela v 13 slikah

Režiser: Balbina Battelino-Baranovičeva   Inscenator: inž. I. Pengov

Osebe okvirja:

Gospa Dinca	Ivan Fugina
Gospa Mica	Klio Maverjeva
Gospa Marica	Marija Černetova
Dr. Ivan	Marga Filčeva

Osebe povesti:

Kosmov Janez	Ivan Fugina
Gospa Helena	Balbina Battelino-Baranovičeva
Elvira, njena hči	Irena Oblakova
Gospod Bon	Mirko Cegnar
Zdravnik	Jože Pristov
Presečnik Boštjan, posestnik na Jelovem brdu, Janezov bratranec	Janez Grašič
Barba, njegova žena	Jelka Žagarjeva
Meta, njuna hči	A Cimermanova
Liza, dekla	Marija Černetova
Danijel, hlapec	Marijan Cigoj
Žganjarjeva Urša, dekla	Klio Maverjeva
Jakopiň, star veteran	Lado Stiglic
Karloški Anžon, original	Jože Pristov
Skalar Šimen, kočar	Franc Trefalt
Luca, njegova žena	M. Kocmurjeva
Kalar Luka, gruntar	Janez Eržen
Lovrica, desetleten	Lojzek Vrtovšek
Posavčan prvi	Jože Kovačič
Posavčan drugi	Jože Lukež
Posavčan tretji	Tone Dolinar
Katinka, oštirja Fortune hči	Marga Filčeva
Mlačan, posestnik z Jelovega brda	Jože Kovačič
Maruša iz Selške doline	Julka Mandeljčeva
Veharjev Nace	Franci Lukež
Gospod Jakob, kaplan	Mirko Cegnar

Hlapci, dekle, kmetje, otroci, kosci.

Inspicent: Jože Kovačič.

Plese naštudirala Marija Šušterjeva, članica Glasbeno-narodopisnega instituta v Ljubljani.

Sceno izdelala gledališka mizarna in slikarna.

Kostume izdelal modni atelje Jakofčič in Mestna krojačnica.

Daljša pavza po 5. in 7. sliki.

Ivan Tavčar: Cvetje v jeseni

Prešernovo gledališče v Kranju je s svojim poklicnim ansamblom pripravilo že tretjo uprizoritev. To pot stopa pred nas z domačim pisateljem, ne dramatikom, temveč pripovednikom Ivanom Tavčarjem, in sicer z njegovo novelo „Cvetje v jeseni“, pravzaprav z njeno dramtizacijo.

Tavčar je veljaven slovenski pisatelj. Njegova dela so radi brali sodobniki in radi jih beremo tudi dandanes, zakaj iz njih, naj že prikazujejo pretoklost ali sedanost, veje prisrčna domačnost. In prav ta domačnost je bila bržčas odločilna, da si je gledališko vodstvo izbralo za vprizoritev kot prvega izmed naših klasikov prav Tavčarja, četudi ni dramatik.

Ivan Tavčar se je rodil 1851 v Poljanah nad Škofjo Loko. Njegovi starši so bili mali kmetje, imeli so le četrt grunta. Sina so dali v šole. Gimnazijo je Tavčar študiral v Novem mestu in Ljubljani, pravo pa na Dunaju. Bil je odvetnik, deželni in državni poslanec ter župan v Ljubljani. Umrl je 1923.

Svoja dela je objavljajl v Zori (od 1872 dalje), Zvonu, Ljubljanskem Zvonu in Hribarjevem Slovanu. Pri Ljubljanskem Zvonu je sodeloval od njegove ustanovitve 1881 do svoje smrti — saj je bil med njegovimi ustanovitelji — toda ne nepretrgoma. Zaradi političnih bojov, ki jih je vodil v 80. letih kot vodja ostrejšje mlad-slovenske politične smeri, je leta 1885 prestopil k Slovanu in tam ostal do 1887, ko je glasilo prenehalo. Od 1908 do 1916 ni pisal. Takrat je vse kazalo, da ga je premagala starost in da je usahnila njegova stvariteljska moč. Toda to so bile le domneve, zakaj med svetovno vojno in takoj po njej sta izšli izpod njegovega peresa dve najzrelejši deli: „Cvetje v jeseni“ in „Visoška kronika“.

Pisal je sodobne in zgodovinske romane, povesti in novele. Četudi je bil kot vnet politični delavec in voditelj slovenskega liberalizma sredi življenja in je zato dodobra poznal naša družbena in politična trenja ter kulturna vprašanja, saj so mu tako rekoč silila pod pero, je pri njem kaj rada prevladovala romantika, torej tista slovstvena smer, za katero je značilen beg pred stvarnostjo. Sicer prenekaterikrat preblisne njegova dela tudi družbeno vprašanje, toda to se zgodi le mimogrede, pisatelj se ne ustavlja ob njem ali pa ga poda v obliki karikature, tako da je bralčeva pozornost osredotočena le na dogajanje in ne na problem, ali pa ga rešuje, kar je značilno zlasti za njegova zgodovinska dela, z ljubezenskimi spletkami, katerih zanimivost bralca skorajda v celoti zajame.

Tavčar ljubi izredne ljudi in dogodke, mika ga tudi zunanji sijaj. Ob tem se ustavlja njegovo oko, ob tem se razgiblje njegova domišljija. Prav silna domišljija ga je ovirala, da ni mogel mirno opazovati življenja.

Toda bil je močna osebnost. To da čutiti sleherno njegovo delo. Hkrati pa je bil krepka kmečka narava, nagnjena h konservativnosti, navezana na dom in rod. Od tod izhajajo nagibi, ki so ga

zganili, da se je ob pesniškem ustvarjanju kaj rad zatekel v svoj rojstni kraj in slikal v najdrobnejših barvnih odtenkih domačega človeka in domačo pokrajino. Prav tu je tudi gotovo ena izmed komponent, ki so ga poleg domišljije trgale od družbene stvarnosti.

Sicer pa ne moremo trditi, da je bil Tavčar povsem odtrgan od sodobnih razmer, da nanj ne bi vplival realizem, ki si je bolj in bolj utiral pot v našo književnost. Njegova dela kažejo tudi realistične črte, posebej še vaške povesti, kadar riše v njih kmečke značaje in življenjsko tragiko, naj si bo to že v zbirkah „Med gorami“ in „V Zali“ ali pa v njegovi zadnji noveli v „Cvetju v jeseni“.

Ustavimo se pri „Cvetju“! To je idilična novela. V njej se odvija preprosto življenje našega kmeta v Poljanski dolini, življenje, kakršno je mikalo že od starega veka sem „gosposkega uživalca in mu zdravilo srce“. Vabilo je dvorjane in meščane na kmete, kjer so uživali naravne lepote in se odpočili. Nič čudnega torej ni, da imamo v književnosti že oddavnaj posebno obliko, ki je imenujemo idilo (grško: eidyliion = sličica). V antiki se javlja kot pastorala ali pastirska pesem (Teokrit, Vergil), v renesansi dobi ta pesem dramatsko obliko in ji dajeta posebno vzdušje liričnost in glasba, od 18. stoletja dalje pa idile zajamejo različne pripovedne oblike v vezani in nevezani besedi. — Idila odvrta človeka od suhega modrovanja in ga vabi v kraje, ki so odmaknjeni od civilizacije in kjer vlada preprostost, naravnost, mir in domačnost, vse, kar osrečuje, toda na koncu se pojavi vedno razočaranje, kateremu sledi vdanost v trdo življenje. Sleherna idila je podoba varljive in minljive sreče, tako tudi Tavčarjevo „Cvetje“.

V tej noveli in tudi v njeni dramatizaciji imamo naslednjo glavno zgodbo:

Pisatelj, Kosmov Janez z Jelovega brda, pripoveduje ljubljanskim gopsem svojo ljubezensko zgodbo, da jim pokaže razliko med ljubeznijo meščanskih žena do svojih petičnih mož in med resnično ljubeznijo, ki jo je bil doživel v rojstnem kraju.

Sorodnik Boštjan Presečnik, trden kmet, ga je povabil na Jelovo brdo. Vabilu se je odzval. Na poti v domači kraj je dohitel kočarja Skalarja, ki se je vračal iz ječe, v katero ga je bilo pahnilo krivo pričevanje bogatega sosedu Kalarja, Nesrečnika je spremljala žena Luca. Ker sta potožila svojo revščino, jima je posodil denar, da se vsaj za silo podpreta. Skalar in Kalar sta se doma zmirila in živela v najlepšem soglasju. Da bi opral svojo krivdo, je vaški mogotec poslej podpiral svojega revnega sosedu.

Janez se je na Jelovem brdu povsem vživel v kmečko življenje. Še več, med njim, ki je bil že v letih, in Presečnikovo hčerjo Meto, ki je bila komajda zrasla v dekle, je vzknila preprosta, lepa in čista ljubezen. Sprva pisatelj ni mislil na nasledke, ljubil je in o tem ni razmišljal. Ko pa je videl, kako se je komaj v dekle prebujena Meta navezala nanj z vso preprostostjo in elementarnostjo, ga je prevzelo. Prav tedaj je bil Mlačan, posestnik z Je-

lovega brda, ki je imel številno družino in je moral izplačati brate in sestre, preveč zabredel v dolgove. Prisiljen je bil prodati posestvo. Ponudil ga je v nakup pisatelju. Ta je posestvo kupil in se odločil, da bo zapustil mesto, se poročil z Meto in se zaril v kmetijo. Nepričakovano se je pojavil na Jelovem brdu in Meto zasnil. Za bolešno Meto je ta sreča prišla preveč iznenada. Stisnilo jo je v notranjosti in je v objemu svojega zaročenca umrla.

Novela ima polno lepih opisov in orisov pokrajine, ljudi in običajev. Ko jo človek bere, ga zgrabi pisateljeva ljubezen, s katero upodablja življenje v rojstnem kraju, da diha in čuti, trpi in se veseli z junaki, zemljo in pisateljem. Delo je mogočno poveličanje slovenskega kmeta, zemlje in kmečke žene.

Kritika je Tavčarju očitala, da je novelo skazil, ker jo je vložil v meščanski okvir. To morda katerega bralca res moti. Toda okvir sam po sebi ni zgrešen — mislim s tem, da je meščanski — le njegova izdelava, njegova oblika ne ustreza podobi.

Prav ta okvir, v katerem vidi dr. Ivan Prijatelj „preglasno tendenco“ — pisateljevo namero, prepričati meščana, da so na kmetih „zakoni mirnejši in zadovoljnejši“, in dejstvo, da pisatelj skuša vplivati s čustveno razgibanostjo, nam vsiljuje vprašanje, ali niso na Tavčarja pri pisanju „Cvetja v jeseni“ delovali literarni vplivi. Oboje močno spominja na Rousseauja, ki trdi, da je civilizacija človeka izpridila, terja vrnitev k naravi in začenja kult subjektivizma, kult osebnih čustvenih doživetij.

Rousseaujevska in hkrati romantična je tudi pisateljeva težnja „po združitvi z narodom kot ustvarjajočim organizmom, po vzpostavitve narodne samobitnosti v preteklosti in sedanjosti“ (Prijatelj).

Ti vplivi pa niso prihajali na Tavčarja neposredno temveč po pripovednikih pozne nemške romantike in mladega nemškega realizma. Ob njih so vzniknili tudi pisateljevi nagibi za pisanje zgodovinskih, vaških in krajskih povesti, a zasejala sta jih vanj Levstik s svojim slovstvenim načrtom in Jurčič s svojo domačo tematiko.

Iz teh osnov, še bolj pa iz svoje močne osebnosti, obdarjene s silno domišljijo in zasidrane v našo kmečko konservativnost, je zrasel Tavčar — pripovednik. „Razvijal se je bolj pod pritiskom svojih nagnenj“ (Breznik) kot pod vplivi katerekoli šole. To potrjuje tudi novela „Cvetje v jeseni“. V njej živita Tavčar in njegovo Blegaševo kraljestvo v vsej svoji polnosti in samoniklosti.

Kaj pa dramatizacija?

Poudarjeno je že bilo, da je Tavčar v prvi vrsti pripovednik. Toda tudi lirika in dramatika imata pri njem močan poudarek. Njegovo pripovedovanje je živo, napeto, polno zanimivega dogajanja, stopnjevanega vsepovsod z dialogi. In prav napetost, bogastvo dejanja in življenjski dialog so posebnosti dramskega ustvarjanja.

Ali ima „Cvetje v jeseni“ vse te lastnosti? — V polni meri!

Če k temu dodamo še tisto res našo domačnost, ki prepaja sleherno poglavje v noveli, in prelepe podobe, ki jih je znal pisatelj pričarati, naj je že risal pokrajino ali človeka v njej, se ne bomo čudili, da je delo privabilo že dva dramaturga: Osipa Šesta in Mirka Mahnič. Šestova dramaturgija je bila uprizorjena v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani 1943, Mahničeva pa letos na Šentjakobskem odru v Ljubljani.

Prešernovo gledališče se je odločilo za Šesta. Njegova dramaturgija obsega trinajst slik. V njih je zajeto po najznačilnejših prizorih celotno delo, ne le po snovi, vsebini in vzdušju, ampak tudi po pisateljevi družbeni miselnosti.

„Kmet je kralj. Če ima dobro in čedno napravo, če ima primerno zemljo, da jemlje iz nje življenje in davek, če nima dolgov, pač pa polne hleve in če ima še kopico zdravih in pokornih otrok, je kmet kralj, neovisen od vsega sveta“. To je značilni akord novele in tudi njene dramaturgije. Dopolnjuje ga ljubezen do narave na domačih tleh, ki prikipi na dan ob ljubezni do preprostega, z naravo zraščene kmečkega dekleta in se zlije v mogočno pesniško podobo: „Povej mi, Meta, kdaj je naš Blegaš najlepši! Ali ne tedaj kadar ga objema jutranja zarja? In kdaj ti je Stari vrh najbolj všeč? Ali ne tedaj, če okrog in okrog njega žari večerna zora?“ Ima pa ta akord še drugo dopolnilo: Mlačan proda Kosmovemu Janezu zadolženo posestvo. Ob pogajanju za ceno spregovori Daniel: „Saj Mlačanu ne ostane nič in v Ameriko ne more. Ali se ti ne smilijo žena in otroci, mar nimaš res nič človeškega v sebi — sploh pa: pa naj bo devet tisoč pet sto!“

Slovenski ljudski pisatelj

Franc Saleški Finžgar

Je 9. t. m. praznoval 80-letnico svojega rojstva. Rojen je bil 9. februarja 1871. v Breznici na Gorenjskem. Razen po pripovednih delih, zgodovinskem, tudi v tujini znanom romanu „Pod svobodnim soncem“, je našemu ljudstvu zlasti poznan po svojih dramatskih delih: „Divji lovec“, „Naša kri“, „Veriga“ in „Razvalina življenja“.

Jubilantu naše čestitke z željo, da bi po plodonosnem in trdem delu dočakal še vrste zadovoljnih let.

Gledališče pripravlja v režiji Balbine Battelino-Baranovičeve kot prihodnjo premiero B. Nušiča komedijo v 3 dejanjih

„NARODNI POSLANEC“

Za obletnico proslave 10-letnice Osvobodilne fronte pa bo vprizorilo novo slovensko delo.

Nekaj glasov o občinstvu in kritiki

Naše, večinoma izrazito pasivno občinstvo se predvsem ne zaveda, da je odrsko delo produkt srečanja dramatika, igralcev in občinstva in da se velika gledališka epoha lahko pojavi samo takrat, kadar se močna publika sreča z močnim dramatikom in močnimi igralci (misli iz franc. revije, *Masque*, 1945, št. 1). Naše gledališko občinstvo se ne zaveda svoje navzočnosti, ki predstavlja temeljno postavko gledališke umetnosti... Igralec čuti potrebo po občinstvu, saj je njegova umetnost neločljivo povezana z njim. Igralec namreč ni in ne more biti samotarski umetnik kot na primer Grohar ali Cézanne, igralčeva umetnost je nujno povezana s projiciranjem njegovih ustvarjalnih darov v občinstvu in šele občinstvo daje tej projekciji poslednjo barvitost, plastiko in zvečenost.

Naše občinstvo pa je vse preveč pasivno prisostvujoče, ko bi moralo biti aktivno navzoče, sodelujoče. Res da je vsa naša gledališka kultura zelo mlada, da se ne more meriti na pr. s francosko. Drži pa, da bi naše občinstvo kljub temu lahko v večji meri sodelovalo pri oblikovanju slovenske gledališke kulture, če bi svojo navzočnost obogatilo z večjo duhovno zbranostjo in urejenostjo, z osebno prizadetostjo, z večjim razumevanjem in občutjem za najbolj tenke nianse igralskih problemov.

Ne gre namreč tu za burno odobravanje in proteste, za tako imenovano „živahno“ publiko, gre za ubrano, umetniško občutljivo gledališko občestvo, ki zmore izžarevati tako atmosfero, v kateri so igralcu dani vsi pogoji za nemoteno oblikovanje.

Naše občinstvo le prevečkrat toži nad slabim igranjem, nikoli pa se ne vpraša, če ni tekega igranja samo zakrivilo. Jasno je namreč, da so večeri, ko je komad publikli všeč, in spet večeri, ko ji je isti komad zoprni. V zvezi s tem pa bi bilo napačno trditi, da je tu vedno kriv igralec. Navadno je krivo občinstvo, ki ni moglo ustvariti potrebne atmosfere. Igralcu prav gotovo ni vseeno, če ustvarja sredi tenkočutnega in discipliniranega občinstva ali če igra sredi razstresenega, duhovno nepripravljenega ali celo zdolgočasenega publikuma.

Mirko Mahnič

* * *

Če kritik misli, da ima pravico biti sodnik, mora poznati zakone in biti objektivn. Ako kritik nastopa kot učitelj, je moral svojo stroko proučiti in mora pojmovati nalogo kot poklic, ki zahteva odgovornosti. Časopisje pa nastavi za gledališkega kritika človeka, ki piše v gladkem slogu; ali je bil za kulisami, ali je prisostvoval skušnjem, ali je spisal kako dramo, po vsem tem nihče ne vpraša. Potrebno ni niti, da se je zanimal za teater, temveč lahko prihaja od poplnoma druge stroke. S službo pa ne pride vedno darovitost, zato lahko bereš najbolj bedaste ocene,

katerim bi se ljudje od teatra smejali, če bi ne šlo za kruh in
ugled.

Strindberg

* * *

Kakšen človek je pravzaprav kritik, o tem vlada danes v naj-
širših krogih najbolj dalekosežna nejasnost. Kritik ni niti reporter,
ki poroča o novostih na umetnostnem polju — ni niti učenjak, ki
priobčuje kritične študije o umetnini — niti lirični pesnik druge
vrste, ki uganja poezije in konfesije o priliki umetnostnega doži-
vetja — najmanj pa je „šolmašter“, ki vidi pravi smisel življenja
edinole v tem, da obesi vsakemu izvršenemu delu cenzuro: dobro,
zadostno ali pomanjkljivo! Kritik — nujno zelo pozna pojave v
kulturni zgodovini, toda v teku zadnjih stoletij vendarle z vrsto
polnovrednih genialnih primerov zastopan — je človek, ki doživlja
umetnino z isto prvotno silo, kakor umetnik narurne dogodke in ki
svojestransko prav tako z duhovno — analitično močjo umetnino v
njene sestavne življenjske dele razkraja, kakor jih umetnik s
svojo sintetično čutno močjo v umetnino spreminja.

J. Bab

* * *

Zakaj si mnenja o igralskih talentih pri kritiku in pri reži-
serju tako pogosto nasprotujejo? Kritik vidi, kaj umetnik je, re-
žiser pa gleda, kaj bo iz njega lahko še napravil.

* * *

Kritik bi moral biti predvsem umetnostni politik in zato ne sme
opazovati umetnine kot edinstven pojav, temveč kot člen v razvojni
verigi. V tem smislu mora biti navidezno nepravičen zaradi neke
višje pravičnosti. Predvsem pa je treba pomisliti, da mora bo-
renje z novimi problemi roditi tudi novo, svojevrstno tehniko.

A. Kronacher

* * *

Kritik mora biti človek, ki vedno zleze iz svoje kože in se
vtihotaplja v vsako tujo naravo, da poroča od tem, kaj se v njej
dogaja in kako je tam. Kritik se mora svojega popolnoma rešiti,
svoje instinkte odložiti zato, da izvohuni tuje, mora se znati od-
povedati in odreči, gospostvo mora odklanjati in rajši živeti za
druge, mora biti poslušen in nesebičen prijatelj tujih tajnosti, vse
mora odpuščati, ker ve, kako in zakaj se je moralo tako zgoditi.

„Überwindung des Naturalismus 1891.“